Veronica PĂCURARU

Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

POLISEMIA ŞI DEZAMBIGUIZAREA UNOR UNITĂŢI RECENTE ALE VOCABULARULUI ROMÂNESC DIN PERSPECTIVA DINAMICII SEMANTICE ACTUALE. CONSIDERĂRI ŞI RECONSIDERĂRI ÎN CONTEXTUL INFORMATIZĂRII LEXICOGRAFIEI

Abstract. This study focuses on some dynamic semantic facts certified in the special terms of the current Romanian language, as well as on their functional and lexicographical specific character tackled, especially in terms of the lexicography's computerization.

Keywords: semantic dynamic, resemantization, redomainization, internal/external polysemy, semantic ambiguity/disambiguation, contextual expansion, semantic labeling, computerized lexicography.

Obiectul acestui studiu îl constituie o serie de fapte ce ţin de dinamica semantică a limbii române actuale, care se lasă calificate drept elemente de vocabular noi/recente şi care, datorită specificului lor semantic şi funcţional, pun anumite probleme de interpretare, în special, în perspectivă lexicografică. Or, deşi se mai insistă pe monosemia termenilor speciali, elemente de vocabular ce reprezintă marea majoritate a acestor fapte, realitatea din uz şi din limbă combate tot mai mult această teză, întrucât actualmente se constată un număr considerabil de termeni speciali care dezvoltă/posedă în sincronie sensuri multiple, apărute graţie efectului unor mecanisme de polisemizare particulare (în speţă, resemantizarea şi redomenializarea termenilor). Iar cum polisemia sporeşte iminenţa ambiguităţilor semantice, e firesc să se caute şi mijloacele capabile să contribuie la dezambiguizarea semantică a unor atare termeni. Astfel, limba însăşi oferă atare mijloace, în speţă, polilexicalitatea, care derivă din expansiunea contextuală a elementului lexical potenţial ambiguu şi care serveşte, eminamente, drept mecanism al denominaţiei lexicale, dar şi drept instrument de identificare semantică a cuvintelor. Lexicografia contemporană, care beneficiază de noile tehnologii informaţionale, propune şi ea nişte mijloace noi, specifice pentru dezambiguizarea semantică a unităţilor de vocabular polisemantice şi, în acest scop, se reconsideră chiar, în mare parte, vechile principii de tratament lexicografic al cuvintelor polisemantice. Întrucât unităţile polisemantice recente din vocabularul limbii române actuale suscită o multitudine de probleme, legate, mai ales, de precizarea statutului şi a sensului lor, precum şi de acordarea unui tratament lexicografic congruent, racordat la specificitatea lor semiotică şi semantico-funcţională, în studiul de faţă vor fi abordate doar unele dintre multiplele aspecte de interpretare a elementelor de vocabular vizate.

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

În această ordine de idei, se ştie că elementele de vocabular noi apar în limbă în cadrul unor procese inovatoare diferite ca sursă şi ca formă de manifestare, dar menite în totalitate să reflecte schimbările la zi din societate. Cu referire la actualitatea limbii române, s-ar putea spune că aceste procese se reduc, grosso modo, la: *împrumutul* din alte limbi (în speță, din engleză, franceză, germană, italiană etc.**)**, crearea de cuvinte noi – termeni speciali (ambele procese dând naştere unor unități de vocabular noi, denumite în mod curent *neonime* [1]); *resemantizarea* unor cuvinte obişnuite din limba generală (mai ales în cadrul proceselor de *terminologizare*) şi *reterminologizarea* unor termeni speciali din anumite domenii, de obicei, prin resemantizare (aceste ultime procese generând apariția unor elemente de vocabular noi, calificate de unii specialişti în domeniu drept *neosemante* [2]).

Dacă ar fi să se încerce o evaluare, un top al productivității proceselor actuale de inovare a vocabularului românesc, ar trebui să recunoaştem că cele mai productive dintre ele sunt totuşi împrumutul din alte limbi (din engleză, în cea mai mare parte), resemantizarea cuvintelor obişnuite din limba generală şi polisemizarea termenilor speciali (mai ales în cadrul migrării lor către alte domenii, diferite de cel de origine). Ultimele procese au drept rezultate, în mod curent, terminologizarea şi reterminologizarea acestor cuvinte, la nivelul sensurilor nou apărute.

În acelaşi context, accentul trebuie pus şi pe existența unui proces aferent, în mare parte controversat şi pe larg dezbătut în studiile din domeniu – polisemizarea termenilor speciali**,** care se soldează de obicei cu reterminologizarea unităților respective şi care, până nu demult, era contestat cu vehemență de unii terminologi (întrucât se insista pe ideea de monosemie a termenilor speciali (ca o trăsătură caracteristică absolută a acestora). Realitatea actuală din limbă, subordonată în mare parte uzului, contestă însă tot mai mult acest postulat teoretic, întrucât în sistemul limbii române actuale, de exemplu, se atestă un număr tot mai mare de termeni, unii dintre ei chiar recent împrumutați din alte limbi, care posedă sau dezvoltă în sincronie mai multe sensuri noi, prin intermediul unor mecanisme de polisemizare specifice, particulare. Fiind considerate prin prisma tipologiei dinamicii limbii române propuse de M. Avram, ca fapte de limbaj, unitățile de vocabular apărute prin resemantizare reprezintă aşa-zise *noutăți lexicale parțiale* şi țin de ceea ce reputata lingvistă califica drept „dinamică semantică" a limbii [3, p. 34]. În acelaşi timp, prezența polisemiei la unitățile de vocabular nu face decât să sporească iminența ambiguităților semantice. Iar o dată cu aceasta, sporeşte şi necesitatea descoperirii mijloacelor linguale şi a soluțiilor lexicografice adecvate pentru dezambiguizarea elementelor de vocabular polisemantice vizate. Un exemplu concludent în acest sens îl poate constitui adjectivul ***digital*** care, fiind un termen special folosit pe larg în domeniul tehnologiilor informaționale, recent împrumutat din limba engleză, a reuşit deja să dezvolte polisemie în sincronie, după un model specific (la acesta se va reveni în mod special, mai jos).

Pe de altă parte, trebuie subliniat şi faptul că dinamica actuală a limbii şi studiul său în contemporaneitate se schimbă de la zi la zi, apar noi considerări cu referire la unitățile ce cad sub incidența ei şi, bineînțeles, unele reconsiderări ale vechilor concepte

BDD-A20059 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

asupra acesteia. Or, dezvoltarea ştiinţifică şi explozia informaţională din ultimul timp au determinat nu numai încetăţenirea unor procese specifice pentru această dinamică, dar şi schimbarea în genere a opticii de interpretare a termenilor speciali (care, de altfel, constituie masa principală a elementelor de vocabular noi/recente), au impus necesitatea de modificare a teoriei terminologice iniţiale [4, p. 82-91], în special, a celei a lui Wüster[1], conform căreia cuvintele căpătau calificarea de termen numai dacă întruneau calităţile unei etichete, şi acestora nu li se recunoşteau relaţiile semantice obişnuite pentru cuvintele din lexicul general al limbii, adică cele de polisemie, sinonimie, antonimie[2]. În prezent însă, lingviştii tind tot mai mult spre acceptarea ideii că unităţile terminologice împărtăşesc numeroase trăsături comune cu celelalte unităţi ale lexicului limbii naturale, admiţând chiar şi faptul că termenii speciali, ca semne lingvistice specifice – unităţi ale limbajelor specializate tehnico-ştiinţifice şi profesionale, sunt foarte dinamici şi, în virtutea „migraţiei conceptelor” şi, respectiv, a termenilor care îi denumesc, ei au capacitatea de a trece cu uşurinţă dintr-un domeniu specializat în altul, achiziţionând sensuri noi, drept care se reterminologizează. În consecinţă, unii dintre termenii speciali devin chiar unităţi polisemantice în sincronie (care însă acuză o polisemie specifică!) şi dobândesc un statut special – cel de „împrumut interdomenial” sau de „termen interdisciplinar” [5, p. 185]. În felul acesta interdisciplinaritatea, care a devenit o calitate a multitudinii de domenii şi subdomenii de practici sociale apărute în ultimul timp, mai ales ca urmare a dezvoltării impetuoase a tehnologiilor informaţionale, impune şi o nouă abordare a polisemiei, în particular, la termenii speciali.

Fără a insista prea mult în teoretizările privind particularităţile semiotice şi semantico-funcţionale ale unităţilor de vocabular vizate, vom constata doar că, la o analiză a proceselor din vocabularul limbii române actuale, se poate observa că inovarea lexicului limbii generale este tot mai mult determinată de democratizarea societăţii şi a limbajului, în general, iar aceasta implică deschiderea, fie şi parţială, a codurilor ştiinţifice, tehnice şi profesionale, fapt care permite unor elemente de vocabular să circule în sensuri diferite: fie din limba generală către limba specială (ca *neosemante* apărute pe calea *resemantizării* unora dintre cuvintele obişnuite din limba

[1] Detalii privind concepţia lui Wüster asupra termenilor speciali, a se vedea în: Wüster E. *La théorie générale de la terminologie – un domaine interdisciplinaire impliquant la linguistique, la logique, l'ontologie, l'informatique et les sciences des objets*. În: Dupuis H. (éd.), Essai de définition de la terminologie. Actes du colloque international de terminologie. (Québec, Manoir du Lac Delage, 5 – 8 octobre 1975). Québec: L'Éditeur officiel du Québec, 1976, p. 49-57; Idem, *L'étude scientifique générale de la terminologie, zone frontalière entre la linguistique, la logique, l'ontologie, l'informatique et les sciences des choses*. În: Rondeau G. & Felber H. (éds.), Textes choisis de terminologie. Vol. I: Fondements théoriques de la terminologie, Québec, Université Laval-GIRSTERM, 1981, p. 55-113.

[2] Referitor la evoluţia viziunilor asupra termenilor speciali şi a relaţiilor semantice inerente lor, a se vedea, în special: Bejoint, H. *A propos de la monosémie en terminologie*. În: Meta, vol. 34, 1989, nr. 3, p. 405-411; Bouveret, M. *Approche de la dénomination en langue spécialisée*. În: Meta, XLIII, 1998, nr. 3, p. 1-18; Bejoint, H., Toiron, Ph. (compilateurs), *Le sens en terminologie*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 2000.

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

generală, în cadrul proceselor de *terminologizare* a acestor cuvinte), fie în sens invers, din limba specială către limba generală (atunci când unele dintre ele se *determinologizează/despecializează*, ca urmare a utilizării în comunicarea cotidiană a unui număr tot mai mare de termeni din diverse limbaje specializate de către un public non profesionist tot mai larg), fie dintr-o limbă specială în alta, în cadrul proceselor de migraţie a conceptelor (adică de „migrare a termenilor" [6] din domeniul de origine către alte domenii receptoare, de utilizare a lor *extradomenială,* însoţită în mod obişnuit de *reterminologizarea* acestora). E de menţionat că cele din urmă procese se soldează, în consecinţă, cu aşa-zisa *redomenializare* a termenilor şi cu transformarea lor din *termeni-concept* în *termeni-lexeme* [Apud 7, p. 2].

Astfel, în cadrul acestor polemici, considerări şi reconsiderări privind elementele de vocabular recente – termeni speciali apăruţi pe calea resemantizării, relaţiile semantice care îi caracterizează pe aceştia, statutul lor în cadrul sistemului lexical al limbii etc., e firesc să apară şi unele întrebări subiacente, precum:

1. Limba, ce mijloace oferă ea întru dezambiguizarea lor ca elemente de vocabular neosemante?

2. Lexicografia contemporană, ce statut atribuie elementelor de vocabular nou apărute prin intermediul resemantizării, cum reflectă ea caracteristicile pertinente ale unităţilor de vocabular care acuză polisemie în sincronie, ce mijloacele utilizează pentru dezambiguizarea lor, mai ales în contextul informatizării sale, a antrenării pe larg a tehnologiilor informaţionale în diversele operaţii de identificare şi de tratament lexicografic al unităţilor lexicului limbii?

Pentru a găsi răspunsuri la aceste întrebări (dar şi la multe altele aferente, ce ar putea surveni pe parcurs), am selectat şi supus analizei o serie de corpusuri de exemple – eşantioane cu ocurenţe ale diferitelor unităţi noi/recente din vocabularul limbii române, capabile să ilustreze şi să valideze esenţa fenomenelor luate aici în discuţie. Mostrele selectate au fost aşadar analizate prin prisma mai multor factori identificatori, din mai multe perspective, în baza unei metodici care presupune operaţii ce permit identificarea semantismului şi stabilirea statutului unităţilor pe care le reprezintă, dar şi punerea în evidenţă a mijloacelor şi mecanismelor de dezambiguizare şi de interpretare lexicografică a lor, în special a celor care sunt capabile să asigure prevenirea sau eliminarea ambiguităţilor semantice iminente în cazul polisemiei respectivelor unităţi de vocabular. În acest siaj, perspectivele dominante de abordare a elementelor de vocabular vizate aici au înglobat, grosso modo, următoarele operaţii interpretative:

– reperarea *mijloacelor linguale* de identificare/dezambiguizare a sensurilor noi/recente ale unităţilor de vocabular-termeni speciali care atestă polisemie în sincronie, în vederea asigurării pentru ele a unui tratament lexicografic adecvat, care să contribuie la dezambiguizarea lor, întru avantajul potenţialilor utilizatori ale acestora;

– relaţionarea acestor unităţi de vocabular cu *contextele* (lingvistice şi extralingvistice) de utilizare a lor, cu domeniile tehnico-ştiinţifice şi de practică socială de care ele ţin în mod obişnuit, ca unităţi terminologice, în vederea situării lor precise în plan referenţial şi a stabilirii particularităţilor polisemiei lor;

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

– raportarea elementelor de vocabular respective la *dicționarele de limbă existente*, atât la cele imprimate, cât și la cele în variantă online, în scopul stabilirii legăturilor dintre sensurile terminologice noi/recente și celelalte sensuri ale cuvântului respectiv, dar și în vederea prezentării lor lexicografice adecvate, a precizării statutului lor în cadrul sistemului lexical al limbii.

Corpusurile de exemple au demonstrat că o bună parte din termenii speciali recent apăruți în lexicul limbii române prezintă polisemie în sincronie, întrucât au dezvoltat pluralitate de sensuri noi într-o perioadă de timp relativ scurtă (atât cât la vorbitorii limbii mai persistă încă „sentimentul neologic”[1] în raport cu ei). Considerați în perspectiva apartenenței lor domeniale, termenii dați acuză fie o *polisemie internă* (sau *intradomenială*) – fapt remarcat de lingviști ca modalitatea prin care un termen capătă mai multe sensuri în cadrul unuia și aceluiași domeniu de practică socială și care se manifestă, de obicei, la cuvintele ce denumesc concepte cu frecvență mare, fie o *polisemie externă* (sau *extradomenială*), care se atestă atunci când termenii dintr-un domeniu intră în relație cu limba comună, generală sau cu terminologiile din alte domenii, încadrându-se în așa-zisul „lexic migrator” [7, p. 572] și dând astfel naștere unei terminologii speciale, ce poate fi calificată drept terminologie „interdomenială” [5, p. 185]. Aceste considerente impun așadar abordarea unităților de vocabular respective prin prisma așa-zisei *perspective domeniale*, care se arată adecvată esenței lor și care implică, de fapt, cele 2 ipostaze caracteristice termenilor speciali și anume: *intradomenială* – atunci când e vorba despre un „termen-concept” [6, p. 332] și despre absența polisemiei în cadrul unuia și aceluiași domeniu de utilizare (impusă prin diverse mecanisme), și *extradomenială*, când avem de a face cu un „termen-lexem, care se supune la diverse tipuri de variații conceptual-semantice și contextuale, fiind potențial polisemantic” [7, ibidem].

Totodată, corpusurile lingvistice atestă faptul că, pentru a asigura dezambiguizarea unităților de vocabular ce acuză polisemie în sincronie, limba operează cu un mecanism particular, de natură extensivă, și anume – contextualizarea acestor cuvinte, iar aceasta generează apariția în vocabularul limbii a unor unități specifice – termeni-sintagme sau îmbinări terminologice cu structuri și configurații diverse, cele mai frecvente dintre ele acuzând o structură de tipul *S + Adj.*, iar unele având chiar și o structură mult mai extinsă, desfășurată, fapt care îi face pe unii specialiști să vorbească de existența unor așa-zișii „termeni-definiție” [8].

[1] Cert e că îmbinarea „sentiment neologic” comportă un conținut relativ, variabil, întrucât în uzul actual al limbii române, în virtutea impunerii noilor tehnologii și a schimburilor de informație intense, se pot constata situații când unii dintre termeni apar ca elemente de vocabular noi și se bucură de o circulație intensă pe parcursul unei perioade de timp scurte (de obicei, atât cât este în uz obiectul pe care îl denumesc), fiind apoi abandonați de către utilizatori, în favoarea altor termeni noi, care denumesc realități noi ce vin să le suplanteze pe precedentele. Referitor la viziunea noastră asupra fenomenului de „sentiment neologic” a se vedea: Păcuraru, V. *Cu privire la inovațiile lexicale și dezambiguizarea lor semantică prin expansiune contextuală (abordare epistemologico-lexicografică)*. În: Philologia, 2013, nr. 1-2, p. 59-69.

BDD-A20059 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

Drept exemplu concludent de polisemie în sincronie ar putea servi termenul ***digital,*** la care s-a făcut referință anterior. Astfel, majoritatea dicționarelor româneşti actuale (atât cele imprimate, cât şi cele online) îl înregistrează ca adjectiv polisemantic cu cel puțin 3 sensuri, dintre care 2 sunt fixate ca sensuri specializate terminologic. A se vedea, pentru conformitate, prezentarea acestui cuvânt în *dex online* (sursa *DEX 2009*):

DIGITÁL, -Ă, *digitali, -e*, adj. **1.** Adj. Care aparține degetelor, care se referă la degete. ◊ *Amprentă digitală* v. *amprentă.* **2.** Adj. (Cib.) Care este sau poate fi reprezentat prin cifre ori prin numere. **3.** Adj. (Electron.; despre aparate, dispozitive, instrumente, sisteme) Care generează, măsoară, prelucrează sau stochează semnale digitale (2). – Din fr. **digital.**

Tratamentul lexicografic al acestui cuvânt, oferit de un alt dicționar online al limbii române, *DexX.ro*[1], este, într-o măsură oarecare, apropiat de cel de mai sus, cu deosebirea că, în acest ultim dicționar, se încearcă o categorisire a sensurilor plurale ale termenului ***digital***, şi pentru separarea lor se folosesc atât cifre arabe (care, în mod curent, se utilizează pentru „marcarea sensurilor derivate dintr-un sens principal" [9]), cât şi cifre romane (care servesc, de obicei, pentru „semnalarea schimbului flexionar sau a valorii gramaticale" [Ibidem] a cuvântului definit). A se compara:

digital, -ă adj. **I** adj. Care aparține degetelor, care se referă la degete. ***Nerv digital***, ***Amprentă digitală*** v. ***amprentă***. ***Hipocratism digital*** v. ***hipocratism***. **II** adj. 1 (*cib*.) Care este sau poate fi reprezentat prin cifre sau prin numere. *Semnal digital*. 2 (*electron*.; *despre aparate*, *dispozitive*, *instrumente*, *sisteme*) Care generează, măsoară, prelucrează sau stochează semnale digitale. ***Ceas digital*** v. ***ceas***. [...]

La un examen atent al modului în care este prezentat acest termen în dicționarul de referință, ies totuşi în evidență unele inadvertențe care au fost admise în tratamentul său lexicografic. Astfel, în pofida încercării lexicografilor de a separa dublu sensurile acestui cuvânt, prin intermediul cifrelor diferite, rămân totuşi neredate unele detalii importante privind statutul de facto al acestui termen în cadrul sistemului lexical al limbii române actuale. Or, cele două sensuri terminologic specializate pentru uzul în domeniile ciberneticii/electronicii ale cuvântului în cauză, care sunt tratate aici (dar şi în *dex online*) drept sensuri derivate ale adjectivului corespunzător existent de mai mult timp în limba română şi parvenit ca împrumut din limba franceză, constituie, de fapt, împrumuturi recente din limba engleză, şi deci ele urmează a fi delimitate ca ținând de o unitate independentă, nouă a vocabularului românesc, ceea ce în consecință impune şi delimitarea a două adjective ***digital*** – omonime etimologice în cadrul sistemului lexical al limbii române actuale. De altfel, acest detaliu semnificativ privind autonomia celor doi termeni ***digital*** a fost reflectat de *Marele dicționar de neologisme 2000.* A se compara, pentru conformitate:

[1] DexX reprezintă un proiect de dicționar explicativ general informatizat care, „comparativ cu dicționarele anterioare de acest tip, cuprinde unele adăugiri, îmbunătățiri şi rectificări referitoare la lista de cuvinte, semantică, gramatică, etimologie şi altele". Conform autorilor proiectului, în unele cazuri, în special „atunci cînd sînt necesare unele referiri pentru elucidarea sensurilor cuvintelor", în dicționar se indică şi etimologia (multiplă, indirectă etc.) [http://www.dexx.ro/index.php?a=viewpage&id=Despre. vizitat 07.06.2015].

BDD-A20059 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

DIGITÁL[1], -Ă I. *adj.* 1. referitor la degete. 2. care are forma unui deget. 3. produs de deget. *o amprentă ~ă* = urmă lăsată de degete. (< fr. *digital*, lat. *digitalis*)
DIGITÁL[2], -Ă *adj.* (*electron.*; *despre semnale*) prin cifre sau numere; (*despre aparate, dispozitive, sisteme*) care măsoară, prelucrează, stochează asemenea semnale. (< engl. *digital*)

E de menționat, în acest context, că dicționarele franceze, limbă din care este indicat în *dex online* că ar proveni în română acest cuvânt, îl prezintă şi ele sub forma a două unități de limbă autonome, omonime etimologice, şi că omonimul cu sensurile terminologice la care ne referim este tratat drept un împrumut englezesc recent în limba franceză[1]. Aşadar, în condițiile în care oportunitățile oferite astăzi de spațiul virtual exclud problema economiei de spațiu tipografic (frecvent invocată de autorii dicționarelor în variantă imprimată, pentru a-şi justifica ajustarea principiilor teoretice şi a modalităților practice de tratament lexicografic al cuvintelor lexicului la necesitățile de economie de spațiu), ar fi cazul ca dicționarele româneşti, mai ales cele informatizate, să prezinte în mod adecvat adjectivul în cauză, nu ca pe un singur cuvânt polisemantic, ci sub forma a 2 omonime cu etimoane diferite, unul provenind din franceză, şi altul din engleză.

În acelaşi timp, corpusurile lingvistice au demonstrat convingător că termenul ***digital,*** care ține preponderent de domeniul tehnologiilor informaționale, deşi este relativ recent împrumutat în limba română din engleză, a căpătat deja în uz valori semantice şi utilizări noi, datorate unor contexte iterative în care el compare frecvent. Astfel, în mod curent el se foloseşte în cadrul unor îmbinări care tind să se fixeze, să devină structuri stabile şi să capete statut de îmbinări terminologice şi care, în altă ordine de idei, permit precizarea valorilor semantice şi, respectiv, a sensurilor specializate noi ale adjectivului dat. E vorba aşadar de sintagma ***fractură digitală*** (o îmbinare de cuvinte formată, probabil, după engl. ***digital fractur,*** fr. ***fracture numérique***). Cu referire la această îmbinare stabilă, surse din internet arată că, în domeniul tehnologiilor informaționale, ea este pe larg utilizată pentru a denumi aspecte diverse ale fenomenului de „info-excluziune". Mai mult chiar, în actualitate, ea posedă mai multe accepțiuni şi deci o polisemie în sincronie intradomenială, internă. Îmbinarea dată semnifică deci:

1) Inegalitate de acces la tehnologiile informaționale (în special, la calculator şi la internet) semnalată mai ales între țările occidentale dezvoltate şi țările din Sud, declarate pe cale de dezvoltare; disparitate de resurse informaționale noi, existentă în lume între Nord şi Sud. 2) Diferență între abilitățile de a folosi noile tehnologii, datorată diferenței în educație semnalată la nivel intrastatal. 3) Decalaj la nivel interstatal în ceea ce priveşte accesul la informațiile necesare pentru a concura într-o economie locală sau globală [13].

În uzul curent se atestă şi o altă sintagmă, recent apărută, având în componență adjectivul ***digital*** – ***bibliotecă digitală,*** folosită în domeniul biblioteconomiei pentru a desemna „o bibliotecă ce conține cărți, manuscrise, periodice, materiale iconografice etc. transpuse în format electronic; bibliotecă virtuală" [14].

[1] Pentru conformitate, a se vedea, de exemplu, în dicționarul online *Trésor de la langue française informatisé: http://www.cnrtl.fr/definition/digital,* vizitat 10.06.2015

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

La o analiză chiar şi de suprafaţă a acestor îmbinări recente cu adjectivul ***digital***, se poate constata un lucru cert: pentru a preciza sensurile diferite ale adjectivului în cauză, sub presiunea uzului, limba face uz de un mecanism specific, aşa-zisa „etichetare semantică", pe care o foloseşte ca pe un mijloc de situare a adjectivului în plan referenţial, de acordare acestuia a unui statut referenţial. Acest mecanism contribuie deci la dezambiguizarea adjectivului în cauză prin plasarea lui în ansambluri lingvistice diferite, ce trimit la obiecte de referinţă distincte, punând astfel în evidenţă diferenţele lui de sens.

În categoria unităţilor de vocabular vizate aici s-ar putea înscrie şi cuvântul ***război***, un cuvânt din limba generală, devenit termen din domeniul polemologiei, care, în ultimul timp, a dezvoltat o serie de accepţii noi ce se actualizează preponderent în sintagme de tipul *S* + *adj*., unde adjectivul precizează, de obicei, situarea substantivului dat în plan referenţial şi prezenţa la el a unor valori semantice noi. Privit din perspectivă domenială, acest cuvânt-termen prezintă un model de polisemie în sincronie mixtă, care îmbină tipurile de polisemie internă şi externă. Pentru conformitate, a se vedea sensurile actuale diferite ale acestui termen atestate în diverse surse din internet, în comparaţie cu sensul/sensurile său/sale principal/e:

Războ<u>i</u>, -o<u>a</u>ie *s.n. polemol. şi fig.* 1) Conflict (de durată) între două sau mai multe state, grupuri, categorii sociale etc., pentru realizarea unor interese (economice, politice, militare etc.). < **război,** după engl. **war,** fr. **guerre** [10]. 2) Continuarea politicii cu mijloacele violenţei organizate [15, p. 156].

◊ **Război economic** – conflict dintre state, mai ales în vremuri de război total (dar şi pe timp pe pace), care nu doar implică forţele armate, dar presupune şi mobilizarea întregii economii a naţiunii faţă de efortul de război, pentru a cauza direct pagube economiei inamicului, mai ales la capacitatea acestuia de a lupta un timp îndelungat [15, ibidem].

◊ **Război comercial** – măsuri comerciale reciproce, protecţioniste, discriminatorii şi prohibitive, de tipul reacţie-contrareacţie, aplicate, de regulă, în cascadă asupra importurilor dintr-o anumită ţară sau din anumite grupuri de ţări [16, p. 48].

◊ **Război umanitar** – conflict armat, desfăşurat pe teritoriul unui stat, în care sunt trimişi soldaţi din alte state, declaraţi în misiune din motive umanitare, de către anumite forţe care atentează la ordinea internaţională şi care, dacă s-ar respecta legalitatea în vigoare, ar trebui trase la răspundere pentru violarea păcii şi securităţii internaţionale [17].

Şi o îmbinare mai nouă:

◊ **Război hibrid** – o combinaţie de război convenţional, economic, energetic, cibernetic; război identitar şi *proxy*, combinate într-o formă complicată şi instabilă, cu un război limitat, dar în acelaşi timp şi fără limite, fără restricţii, în sensul desfăşurării capabilităţilor de toate tipurile, fără reguli: capabilităţile criminale cu cele economice şi cele informaţionale, propaganda şi războiul neregulat prin intermediari, insurecţie şi terorism, toate în acelaşi teatru, unde, potrivit abordării realiste a lui Machiavelli, „tous les coups sont bons!"... [18]; [19].

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

Astfel, din perspective lingvistice, aceste îmbinări care tind să devină stabile, fixe, pe lângă faptul că pun în evidență anumite diferențe de sens ale termenului ***război***, aduc totodată în actualitate şi problema privind adevăratul lor statut, şi anume: reprezintă ele, într-adevăr, sensuri distincte ale cuvântului polisemantic ***război***, sau poate constituie nişte cuvinte analitice autonome? În sensul acesta, informatizarea lexicografiei care actualmente se impune tot mai mult, ar putea revoluționa, dacă nu întreaga viziune asupra unităților de vocabular, cel puțin modul lor de tratament lexicografic. Or, dacă lexicografia tradițională prezintă cuvintele limbii în cadrul unor articole lexicografice care au formă de hipertext cu o structură specifică, ce ar putea fi calificată drept o structură de hipertext semi-ostensiv, scris în limbaj obişnuit – cu informația aflată la vedere, plus informația inclusă în sistemul de trimiteri, dar în volum totuşi limitat de anumiți factori obiectivi şi subiectivi, atunci lexicografia informatizată ar putea să mizeze din plin pe *hypertext* – tipul de text invizibil, criptic şi practic nelimitat, un text-iceberg (aisberg), un sistem de stocare a informației ierarhic, cu hiperlincuri (hiperlegături) ce pot fi accesate succesiv şi care permit multiplicarea informației şi subtilizarea tratamentului lexicografic al cuvintelor descrise, inclusiv dezambiguizarea lor semantică.

O experiență interesantă şi demnă de analizat o constituie în acest sens proiectul internațional *Wikipedia*, care prezintă pagini de dezambiguizare (semantică, referențială) pentru unele dintre cuvintele polisemantice ale lexicului limbii. Astfel, în această enciclopedie, dezambiguizarea unui termen înglobează două aspecte principale reprezentând, de fapt, cei doi paşi pe care utilizatorul trebuie să-i facă pentru a accesa informația necesară despre cuvântul care îl interesează: 1. *O pagină de dezambiguizare*, cu lista de subiecte omonime, structurată în formă de hypertext, unde utilizatorul poate alege dintr-o listă de articole-etichete cu nume identice (sau cu etichete ce conțin numele generic însoțit de anumite determinative cu funcție identificatoare semantico-referențială) articolul pe care anume doreşte să-l citească şi 2. Câte *o trimitere* către această pagină – hypertext *dinspre fiecare dintre articolele implicate* în dezambiguizarea cuvântului-titlu de referință.

Pentru validare, a se vedea, de exemplu, modul în care apare în *Wikipedia.ro* pagina de dezambiguizare rezervată cuvântului polisemantic ***rețea*** – sub forma unui hyertext ce înglobează o colecție de noduri şi de legături interne (hiperlinkuri) existente în cadrul proiectului dat şi care, fie că sunt deja elaborate, fie că se află doar în stadiul de cioturi ce urmează a fi dezvoltate, la care se adaugă şi o serie de etichete şi hiperlegături potențiale:

Rețea (*dezambiguizare*)
De la Wikipedia, enciclopedia liberă

Prin **rețea** se înțelege în general un set de componente interconectate:
• Rețea de transport (drumuri, căi ferate)

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

• Rețea de telecomunicații
  • Rețea GSM
• Rețea electrică
• Rețele de calculatoare:
  • *Rețea personală*
  • *Rețea locală*
  • *Rețea academică*
  • *Rețea metropolitană*
  • *Rețea de arie largă*
• Rețea neuronală
• Rețea hidrografică
• Rețea de distribuție
  • Rețele sociale:
  • *Rețele infracționale, mafiote*
  • *Rețele de spionaj*
  • *Rețelele sociale (web) – rețele din web (Internet), care aparțin de fenomenul recent „Web 2.0”*

În Mecanica fluidelor numerică
• Rețele de discretizare

[11, vizitat 10.06.2015]

Concluzii

În actualitatea limbii române, polisemia în sincronie acoperă acea parte a lexicului limbii, care nemijlocit ține de acțiunea voluntară, voită a vorbitorilor asupra unităților de vocabular-termeni speciali. Şi cum polisemia este generatoare de ambiguități semantice, sunt necesare şi unele mijloace (linguale, lexicografice), care să contribuie la dezambiguizarea semantică a unor atare termeni.

Corpusurile lingvistice analizate în cadrul acestui studiu au demonstrat cu probe suficiente că cel mai frecvent mijloc de dezambiguizare semantică de care se face uz în cazul polisemiei în sincronie a termenilor speciali este valorizarea sensurilor diferite ale acestora prin expansiune contextuală, mai precis, prin crearea unor unități polilexicale cu structuri diferite, acestea fiind de cele mai multe ori sintagme de tipul *S + Adj., S + S* etc., care au în calitate de pivot termenul polisemantic. Parte dintre aceste entități polilexicale posedă, realmente, statut de unități denominative ale limbii.

Astfel, polilexicalitatea, care se manifestă în limbă drept un mecanism cu funcție semantico-identificatoare ce presupune construcția unor sintagme explicative, tinde să-şi asume în uzul curent funcția unui instrument de exprimare a sensului, instrument care, fiind preluat frecvent de către un număr mare de vorbitori, devine unul din mijloacele eficiente de dezambiguizare a sensurilor diferite ale unităților de vocabular ce dezvoltă polisemie în sincronie.

BDD-A20059 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

Polisemia şi polilexicalitatea se manifestă aşadar ca două procese contigue, complementare, care copartajează echilibrul general al sistemului limbii la nivelul de funcționare al unităților de semnificație şi de care limba face uz pentru a-şi reînnoi lexicul, pentru a acoperi lacunele lexicale, dar şi pentru a preveni sau a elimina ambiguitățile semantice iminente în cazul polisemiei cuvintelor.

În perspectivă lexicografică, noile tehnologii informaționale, care dispun de un spațiu virtual ce pare a fi nelimitat, oferă posibilități incomensurabile pentru îmbunătățirea tratamentului lexicografic al unităților de vocabular, mai ales în sensul precizării statutului şi al semantismului lor, precum şi întru reflectarea specificității unităților de limbă, atât a celor noi, cât şi a celor vechi. Aceste tehnologii permit (sau chiar favorizează, impun cu certitudine) revederea vechiului principiu lexicentrist de prezentare lexicografică a cuvintelor polisemantice – în cadrul unui singur articol lexicografic, uneori chiar fără mare discernământ, ceea ce duce la includerea în cadrul unui singur articol lexicografic a unor unități omonime, cu origini şi particularități semantico-funcționale distincte. Prin aplicarea riguroasă a acestor noi tehnologii, s-ar putea atinge un nivel adecvat de tratament lexicografic al cuvintelor limbii, corespunzător caracteristicilor reale, obiective ale acestora, pe care le pune în evidență uzul actual al limbii.

Tehnicile informaționale noi, care mizează în descrierea cuvintelor pe structura de hipertext, vor permite, fără îndoială, subtilizarea tratamentului lexicografic al unităților de vocabular şi amplificarea spectrului de informații referitoare la natura şi la particularitățile semiotice, semantice şi funcționale ale unităților de vocabular descrise. Urmează doar să învățăm a profita de oportunitățile pe care le oferă noile tehnologii ale informației, să le utilizăm în mod judicios şi adecvat, revizuind vechile principii teoretice de interpretare a cuvintelor limbii şi elaborând principii şi metodici noi de tratament lexicografic al unităților de vocabular. Pe această cale, s-ar putea ajunge, mai devreme sau mai târziu, şi la înlăturarea multitudinii de imprecizii şi inadvertențe supărătoare, care mai persistă încă în prezentarea unităților lexicului limbii în dicționarele tradiționale; or, aceste imperfecțiuni sun datorate, în mare parte, multiplelor convenții şi constrângeri pe care sunt nevoite să le adopte autorii de lucrări lexicografice şi la care sunt supuse în mod frecvent dicționarele limbii.

Referințe bibliografice

1. Busuioc, I., Cucu M. *Introducere în terminologie*. Bucureşti: Credis, 2001.

2. Rastier F., Valette M. *De la polysémie à la néosémie*. În: Français moderne, vol. 77, nº 1, 2009, p. 97-116; a se vedea şi varianta online: http://www.revue-texto.net/docannexe/file/2119/last_rastier_valette_polysemie.pdf. (vizitat 22.05.2015)

3. Avram M. *Noutăți reale şi noutăți aparente în vocabularul românesc actual*. În: Limbă şi literatură, vol. 1, 1998, p. 31-36; Idem, *Considerații asupra dinamicii limbii şi asupra studierii ei în româna actuală.* În: Aspecte ale dinamicii limbii române actuale. // Coord. G. Pană-Dindelegan. Bucureşti: Editura Universității din Bucureşti, 2002, online: http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/1.pdf (vizitat 22.05.2015)

BDD-A20059 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)

4. Humbley J. *Vers une réception plurielle de la théorie terminologique de Wüster: une lecture commentée des avant-propos successifs du manuel Einführung in die allgemeine Terminologielehre*. În: Langages, nº 168, 2007/4, p. 82-91; a se vedea şi varianta online, disponibilă pe: www.cairn.info/revue-langages-2007-4-page-82.htm [vizitat 22.05.2015]

5. Bidu-Vrănceanu A. *Lexicul specializat în mişcare de la dicţionare la texte.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2007, 265 p.

6. Toma A. *Interdisciplinaritate şi terminologie matematică: termeni migratori.* În: Limba română. Structură şi funcţionare.//coord. G. Pană-Dindelegan. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2005, p. 393-403.

7. Rizea Monica-Mihaela, *Polisemia din perspectiva unei terminologii externe*. In: Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de Lingvistică. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2009, p. 571-583.

8. Stoichițoiu-Ichim A., *Creativitate lexicală în româna actuală.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2006, 379 p.

9. *Dicţionar online al limbii române:* **www.dexx.ro**

10. *DEX online, dicţionar explicativ român:* **www.webdex.ro**

11. Wikipedia.ro: https://**ro**.**wikipedia**.org/

12. *Marele dicţionar de neologisme 2000* = Marcu, Florin. *Marele dicţionar de neologisme,* ediția a 10-a, revăzută, augmentată şi actualizată. Bucureşti: Editura Saeculum, 2000.

13. http://blog.athanasiosfragkos.com/internetul-si-satul-global/

14. Biblioteca. Bucureşti: Ministerul Culturii, 2005. online: https://books.google.md/books?id=39xEAQAAIAAJ&q=%22bibliotec%C4%83+digital%C4%83%22&dq=%22bibliotec%C4%83+digital%C4%83%22&hl=ru&sa=X&ved=0CBsQ6AEwAGoVChMI3-rPoMuJxgIVpRbbCh3y5gBc vizitat 04.06.2015

15. Secăreş, V. *Despre pace şi război în era nucleară.* Bucureşti: Editura Politică, 1985; online: https://books.google.md/books?id=MJQLAQAAIAAJ&q=%22R%C4%83 zboi+economic++%22+defini%C5%A3ie&dq=%22R%C4%83zboi+economic++%22+defini%C5%A3ie&hl=ru&sa=X&ved=0CBsQ6AEwAGoVChMIq67W-c6JxgIV6KHbCh08 ewAk, vizitat 08.06.2015

16. *Tribuna economică*, 1-17, Bucureşti, 1994; online: https://books.google.md /books ?id=xZNWAAAAYAAJ&q=”Război+comercial++”+definiție&dq=”Război+comer-cial

17. http://www.alternativaromaniei.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1583:america-continua-politica-externa-fundamentata-de-bill-clinton-in-iugoslavia-bazata-pe-o-absurditate-qrazboi-umanitar

18. http://www.hotnews.ro/stiri-international-18014446-este-razboiul-hibrid-dus-rusia-ucraina-cum-fost-pregatit-zece-ani-sub-ochii-permisivi-occidentului.htm, vizitat 10.06.2015

19. http://jurnal.md/ro/international/2015/4/6/o-noua-faza-a-razboiului-hibrid-din-ucraina-lansata-de-rusia/, vizitat 02.05.2015

BDD-A20059 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.9.171 (2026-09-12 05:12:24 UTC)